

บทที่ 6

บทสรุป

ยามาดา นางามาซา (ออกญาเสนาภิมุข) เป็นบุคคลเซนโรในทางประวัติศาสตร์นั้น การศึกษาเกี่ยวกับบุคคลผู้นี้ที่ผ่านๆ มา โดยเฉพาะบทบาทด้านการทหารของเขา ทั้งในประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น มักจะอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารจดหมายเหตุวันวลิตกันมาก ซึ่งให้ภาพยามาดาว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองของสยาม โดยเฉพาะการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ เพราะยามาดาเป็นหัวหน้าทหารอาสาญี่ปุ่น ที่ถึงแม้จะมีกองกำลังเพียง 600 คน แต่ก็มีประสิทธิภาพในการรบสูง

จริงๆ แล้วบทบาทของยามาดา นางามาซา ยังแผ่คลุมไปถึงด้านอื่นๆ นอกเหนือไปจากด้านการทหารด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทด้านการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสยามในช่วงอยุธยา ดังที่ซาเดา ได้ชี้ให้เห็นในเอกสารภาษาญี่ปุ่น *ทซุโกะ อิจิรัน* และ *อิวะโอะ* ซึ่งให้เห็นในเอกสารภาษาฮอลันดา ซึ่งเป็นจดหมายโต้ตอบทางธุรกิจภายในของบริษัทฮอลันดาอินเดียตะวันออก ที่ทำให้อันนิชฐานได้ว่ายามาดา ในฐานะหัวหน้าหมู่บ้านญี่ปุ่นในอยุธยา เป็นผู้ผูกขาดการค้าหนัง และในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 17 เขาก็ได้ส่งเรือสินค้าไปยังประเทศญี่ปุ่นและประเทศเพื่อนบ้านของอยุธยาอีกด้วย

เราพบว่าภาพลักษณ์ของยามาดาในสายตาของคนญี่ปุ่นกับคนไทยแตกต่างกันมาก ทั้งนี้ก็น่าจะมาจากเหตุผลสำคัญ 2 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ยามาดาเป็นชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับคนไทย และในทัศนคติของคนไทยนั้น ชาวต่างชาติที่เข้ามาเมืองไทย และทำความดีความชอบถึงขั้นได้รับบรรดาศักดิ์ชั้นสูงดังเช่นยามาดานั้นเป็นบุคคลที่น่าชื่นชม แต่ว่าเอกสารหรือบันทึกต่างๆ ของไทยเกี่ยวกับยามาดามีน้อยมาก ซึ่งตรงข้ามกับชาวญี่ปุ่น ที่เรื่องราวของยามาดาถือว่ามีความหมายมาก เพราะนอกเหนือไปจากยามาดาแล้ว แทบจะไม่มีชาวญี่ปุ่นคนใดที่เดินทางไปต่างประเทศและประสบความสำเร็จดังกรณีของยามาดา

ประการที่สอง บทบาทของหนังสือ ตำราประวัติศาสตร์ ในญี่ปุ่นเรื่องราวของยามาดามีปรากฏอยู่ในเอกสารต่างๆ มากมาย นับแต่ *ทซุโกะ อิจิรัน* ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ หรือในหนังสือตำราเรียนระดับประถมตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขณะที่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นพระราชพงศาวดารหรือหนังสือประวัติศาสตร์ชั้นต้น เรื่องราวของยามาดาแทบจะไม่ปรากฏเลย ส่วนหนังสือประเภทตำราเรียนนั้น ก็มีน้อยเช่นกัน ทั้งยังมีปรากฏเฉพาะในระดับมัธยมเท่านั้น อีกทั้งไทยก็มีแนวทางประวัติศาสตร์แบบกษัตริย์นิยม (Royalist) จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

แต่สิ่งที่ต่างกันมากที่สุดก็คือ ในประเทศญี่ปุ่น ยามาดา ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองถึง 2 ช่วงด้วยกัน

ช่วงแรกคือช่วงที่ญี่ปุ่นเพิ่งเปิดประเทศ และได้รับอิทธิพลจากจักรวรรดินิยมของตะวันตก ในสมัยต้นๆ ของสมัยเมจิ ญี่ปุ่นก็มีแนวความคิดว่าประเทศตนเป็นประเทศเล็ก แต่หลังจากชัยชนะของญี่ปุ่นที่มีเหนือจีน (ค.ศ. 1894-1895) และรัสเซีย (ค.ศ. 1904-1905) แนวคิดของญี่ปุ่นก็เปลี่ยนไปมาก แม้ในระยะต้นของการเปิดประเทศ ญี่ปุ่นจะมีนโยบายขยายดินแดนเพื่อป้องกันการรุกรานจากตะวันตก แต่จากชัยชนะที่มีเหนือสองประเทศดังกล่าว ญี่ปุ่นก็เริ่มมีแนวโน้มที่จะดูถูกประเทศที่ด้อยพัฒนาว่าตน แนวคิดดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของยามาดาในตำราของญี่ปุ่น โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 1888-1893 ถูกบิดเบือน

อีกช่วงหนึ่งก็คือ ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1941-1945) ญี่ปุ่นเป็นประเทศจักรวรรดินิยมอย่างมาก และจากการที่ขาดแคลนทรัพยากรที่สำคัญโดยเฉพาะน้ำมัน ญี่ปุ่นจึงสนใจที่จะขยายดินแดนของตนออกมาทางเอเชียอาคเนย์ ตามนโยบายก้าวสู่ทิศใต้ ซึ่งเป็นชนวนให้ญี่ปุ่นต้องเริ่มทำสงครามกับตะวันตกที่วันเกรงความทะเยอทะยาน และการรุกรานเข้าไปในเขตอาณานิคมของตนในภูมิภาคดังกล่าวของญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นก็ใช้นโยบายเขตเอเชียบูรพาเป็นข้ออ้างของการเริ่มทำสงคราม และยามาดาก็ถูกนำมาใช้ปลุกระดมว่าเป็นวีรบุรุษคนแรกที่รุกรานเขตนี้ ซึ่งเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อผลทางสงครามของตน

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดำเนินไปแบบผิวเผิน อันที่จริงแล้ว ไทยก็ถูกญี่ปุ่นบังคับให้ต้องมีมิตรภาพกับตน (ในช่วงแรก จอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มการเมืองบางกลุ่มสนับสนุนการมีมิตรภาพกับญี่ปุ่น แต่ตอนหลังก็เปลี่ยนแปลงความคิด) ในช่วงดังกล่าว ญี่ปุ่นพยายามใช้ยามาดาเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีที่ยาวนานระหว่างไทยกับญี่ปุ่น แต่พอถึงครั้งหลังของ ค.ศ. 1942 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็เลวลง และญี่ปุ่นเองก็ตระหนักดีว่า ไม่สามารถใช้ยามาดาเป็นสัญลักษณ์ดังกล่าวอีกต่อไป

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ มีเหตุการณ์ที่สำคัญ 2 เหตุการณ์ ที่สะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างของภาพลักษณ์ของยามาดา มีอิทธิพลในแง่ลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เหตุการณ์ของโครงการศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ที่อยุธยา นับเป็นกรณีแรกที่ชัดเจน โดยคนไทยใช้ยามาดาเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำหรับต่อต้านโครงการนี้ ซึ่งปัญหาอยู่ที่ว่า ญี่ปุ่นให้เงินช่วยเหลือ (ODA) ต่อประเทศไทยเพื่อดำเนินโครงการดังกล่าวก็จริง แต่มีเงื่อนไขมากมาย ซึ่งคนที่ได้กำไรจากโครงการดังกล่าวก็คือคนญี่ปุ่น โดยเฉพาะบริษัทรับเหมาก่อสร้างที่จะได้โอกาสเข้ามาแทรกแซงตลาดการค้าในเมืองไทยด้วย นอกจากนี้ เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่คนไทยไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ก็คือ เรื่องการเสียดักดิ์ศรีของชาติ เพราะถ้าหากโครงการนี้ดำเนินการ (บริเวณที่

ก่อสร้างคือหมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา) นั่นก็หมายถึงการขยายบทบาทของชาวญี่ปุ่นสมัยอยุธยามากกว่าข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

ขณะที่เหตุการณ์การต่อต้านการก่อสร้างอนุสรณ์สถานยามาดาที่นครศรีธรรมราช จะเป็นกรณีพิเศษ เพราะเหตุว่าชาวนครศรีธรรมราชต่างก็มีประสบการณ์ที่เข้มข้นเมื่อครั้งที่ยามาดาเป็นเจ้าเมืองนครฯ ดังที่วันวลิตบันทึกไว้ว่าพวกญี่ปุ่นข่มเหงรังแกคนนครฯ อีกทั้งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง นครศรีธรรมราชก็ถูกญี่ปุ่นบุกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 1941 และบรรพบุรุษของชาวเมืองนครฯ ก็สู้รบกับทหารญี่ปุ่นเพื่อปกป้องอธิปไตยของไทย (ช่วงนั้นญี่ปุ่นเข้ามาเมืองไทยโดยที่ยังไม่ได้รับความยินยอมจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) เหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดวีรบุรุษของชาวนครศรีธรรมราช นาม “จำคำ” ผู้ซึ่งสละชีวิตเข้าปกป้องแผ่นดิน และบุคคลผู้นี้ก็ยังคงอยู่ในความสำนึกของชาวนครฯ สืบมา ดังนั้น การก่อสร้างอนุสาวรีย์ของยามาดาในเมืองนครฯ จึงเป็นสิ่งที่ชาวนครฯ มีอาจจะยอมรับได้

ญี่ปุ่นยังไม่ทราบว่าคนไทยไม่ค่อยสนใจยามาดามากนัก และแต่ก่อนนี้มักจะชอบถามคนไทยว่า “รู้จักยามาดาหรือไม่” ฉะนั้น หากตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความแตกต่างในภาพลักษณ์ของยามาดาระหว่างคนไทยกับคนญี่ปุ่นแล้ว ชาวญี่ปุ่นก็คงจะเข้าใจความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อยามาดามากขึ้น